

MARIA CZERNIEWSKA
Instytut Ekonomiki Rolnej
Warszawa

JANUSZ ŁOŚ: WSTĘP DO POLITYKI ŻYWNOŚCIOWEJ

Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne,
Warszawa 1964, str. 288.

Prof. Janusz Łoś od dwudziestu lat pracuje nad sprawami wyżywienia ludności w Polsce i zajmuje się głównie planowaniem wyżywienia. Z tej też dziedziny opublikował wiele interesujących prac.

Praca niniejsza jest w syntezie swej próbą bilansu zapotrzebowania oraz zaopatrzenia w zakresie żywności. Jak sam Autor pisze „zapotrzebowanie i zaopatrzenie stanowią dwie strony jednego i tego samego zagadnienia — wyżywienia”.

Dla ułatwienia analizy każda z tych stron rozpatrywana jest w pracy Autora oddzielnie. Dopiero w końcowym rozdziale jest całokształt bilansu, który pozwala na ustalenie metody wdrażania prawidłowego żywienia.

Pierwsze trzy rozdziały pracy poświęcone są wprowadzeniu w zagadnienie. Jest to część I pracy, która ma teoretyczny charakter. W drugiej części rozpatruje Autor zjawiska z dziedziny polityki żywnościowej w warunkach jakie miały miejsce w Polsce, w głównej mierze w okresie powojennym.

W ustroju socjalistycznym celem polityki żywnościowej jest możliwie najlepsze, w danych warunkach, zaspokojenie potrzeb człowieka w dziedzinie wyżywienia. Stwarza to konieczność poznania zarówno potrzeb, jak i możliwości ich zaspokojenia. Otrzymane informacje pozwalają na zestawienie bilansu zapotrzebowania oraz zaopatrzenia w zakresie żywności. Bilans tego rodzaju staje się z kolei jedną z podstawowych pozycji narodowego planu gospodarczego.

W rozdziale I, zawierającym genezę, cel i zakres pracy, słusznie Autor podkreśla, że pokrycie globalnego zapotrzebowania na żywność może być tylko wówczas uznane za pomyślnie rozwiązane zadanie polityki żywnościowej, kiedy spożycie najniższych grup zamożności nie spada poniżej wyznaczonego minimum egzystencji, a spożycie grup wyżej wyposażonych nie przekracza optimum wyżywienia. Toteż w polityce żywnościowej nie można ograniczyć się do operowania przeciętnym spożyciem na 1 mieszkańca, a są niezbędne informacje, dotyczące poziomu spożycia poszczególnych grup społecznych.

Część I — teoretyczna pracy zawiera: rolę norm fizjologicznych, jako elementu planowej polityki żywnościowej, wybór najodpowiedniejszego

dla danych warunków wzorca wyżywienia oraz sposoby i ekonomiczne narzędzia realizacji programu konsumpcji.

Część II pracy — nosząca tytuł „Polska polityka żywnościowa” — obejmuje: politykę żywnościową w Polsce Ludowej, analizę planów gospodarczych i ich realizację w dziedzinie wyżywienia, dynamikę produkcji i konsumpcji żywności, badanie spożycia w Polsce Ludowej, przewidywany układ zapotrzebowania na żywność, badanie zaopatrzenia w środki żywności, przewidywany układ zaopatrzenia w żywność i planowanie wyżywienia jako wyraz polityki żywnościowej.

Całość pracy zawarta jest na 288 stronach z czego rozważania teoretyczne wstępne w części I obejmują 43 strony, a pozostałe 245 stron wypełnia konsekwentnie rozwinięta i systematycznie przedstawiona w części II polska polityka żywnościowa. O ile część I można uznać za pomocniczą, to część II jest zasadniczym rozwiniętym wszechstronnie i przeanalizowanym obrazem rozpoczynającym się od zaszłości, które miały miejsce w ciągu prawie dwudziestu minionych lat w zakresie produkcji i konsumpcji żywności, jak też zaopatrzenia i zapotrzebowania na żywność. Zakończeniem, niejako ukoronowaniem jest przewidywanie na przyszłość w tym zakresie, jak też budowanie planu wyżywienia w oparciu o przewidywane zaopatrzenie.

Część II pracy zawiera wiele zestawień i tablic jak też liczb w tekście, wynikających z analitycznych prac Autora.

W rozdziale IV Autor daje pełną ilustrację realizacji planów gospodarczych w latach 1945—1960 w zakresie produkcji rolnej i wyżywienia ludności.

W rozdziale V — przedstawia wyniki badań, dokonywanych w Polsce w zakresie spożycia zarówno w rodzinach chłopskich, jak też robotniczych oraz daje porównania poziomu życiowego jak też poziomu spożycia w obu grupach ludności.

Przewidywanie zapotrzebowania żywności przedstawia Autor w rozdziale VI, opierając się na budżetach domowych rodzin robotniczych w poszczególnych grupach zamożności i posługuje się właściwą sobie metodą krzywych drugiego stopnia.

Rozdział VII — badanie zaopatrzenia w środki żywności — jest w zasadzie analizą rozwoju produkcji rolnej w Polsce na tle innych krajów o wyższym poziomie i intensywności rolnictwa. W oparciu o analizę, dokonaną w rozdziale VII, Autor dochodzi do wniosku, że wyniki tej analizy pozwoliły stwierdzić, iż o wielkości i strukturze spożycia w ubiegłych okresach decydowała wielkość zaopatrzenia ze źródeł krajowych i zagranicznych. Z badań Autora wynika, że tempo przyrostu zaopatrzenia ze źródeł krajowych było wolniejsze niż tempo przyrostu zapotrzebowania. W rezultacie równowaga bilansu w dziedzinie wyżywienia utrzymywana była dzięki rosnącemu z roku na rok importowi produktów żywnościowych. Przy współdziałaniu importu osiągnięty został zaledwie poziom wyżywienia „B” (wyżywienie dostateczne), jako poziom przeciętny. Oznacza to, że spożycie grup mniej zamożnych kształtowało się poniżej poziomu wyżywienia dostatecznego.

Toteż w rozdziale następnym VIII Autor podejmuje pracę nad przewidywaniem układu zaopatrzenia w żywność, opierając się na dotychczasowym rozwoju zużycia nawozów i rozwoju produkcji roślinnej, jak

też rozwoju produkcji zwierzęcej. Autor przychodzi do wniosku, że warunki naturalne Polski nie odbiegają od warunków, jakie spotykamy w wielu krajach wysoko rozwiniętych, przeto należy uznać za słuszne zdanie Autora, że warunkiem dalszego wzmożonego wzrostu produkcji zarówno roślinnej, jak i zwierzęcej, jest właściwa polityka inwestycyjna, polityka agrarna, polityka obrotu artykułami rolnymi i nie mniej ważna polityka oświatowa.

Rozpatrując w rozdziale IX planowanie wyżywienia, Autor daje pewne podsumowanie swych rozważań, stwierdzając, że punktem wyjścia polityki żywnościowej są potrzeby, związane z zaspokojeniem głodu. Potrzeby te są określone w sposób ścisły i niezmienny w postaci składników odżywczych i ich wartości energetycznej.

Dzięki dużej zdolności wzajemnego zastępowania się wielu produktów, będących źródłem owych składników, istnieje możliwość zbudowania modelu wyżywienia, który najlepiej odpowiada: 1) postulatowi higieny, 2) możliwościom produkcyjnym rolnictwa z uwzględnieniem wymiany międzynarodowej.

Pierwowzorem takiego modelu są opracowane przez fizjologów normy wyżywienia dla naszych warunków.

Zadaniem polityki żywnościowej w streszczeniu jest: z jednej strony wdrażanie uznanych zasad racjonalnego żywienia, stosując bodźce ekonomiczne i pozaekonomiczne, z drugiej zaś strony zapewnienie zaopatrzenia odpowiadającego (tak co do masy, jak i struktury zasobów żywności) postulowanym przez fizjologów i higienistów, normom wyżywienia.

Musimy się całkowicie zgodzić z Autorem, że „jeśli punktem wyjścia polityki żywnościowej są potrzeby konsumenta, to warunkiem ich zaspokojenia jest wygospodarowanie odpowiedniej ilościowo i jakościowo masy żywności. Produkcja jej zdeterminowana jest naturalnymi warunkami środowiska oraz zdolnością optymalną ich eksploatacji.

O polityce żywnościowej decyduje więc w ostatniej instancji polityka inwestycyjna i jej realizacja, szczególnie na odcinku rolnictwa. Polityka ta stanowi pozycję kluczową całego problemu wyżywienia kraju”.

Praca jest pod każdym względem bardzo interesująca i pożyteczna zarówno dla polityków, jak i ekonomistów, a zwłaszcza planistów. Wszyscy zajmujący się spożyciem bądź na wsi, bądź w mieście będą zapewne z niej stale korzystali, czerpiąc nie tylko obfite informacje, materiały, ale — co ważniejsze — metody pracy.

Należy podkreślić jeszcze inną istotną cechę książki, a mianowicie jest ona tak ujęta, że może służyć jako podręcznik zarówno dla wykładowców, jak i studentów na wyższych uczelniach.

Wydaje się niezbędne powtórzenie w tym miejscu opinii o wyżej omawianej pracy prof. Łosia, wyrażonej przez Dyrektora Instytutu Żywności i Żywności, a jednocześnie Przewodniczącego Międzywydziałowego Komitetu Żywności przy Polskiej Akademii Nauk prof. dr Aleksandra Szczygła: „Monografia ta w sposób rzeczowy i przejrzysty wykazuje złożoność i różnorodność problematyki żywienia, a jednocześnie jej powiązania w jedną nierozzerwalną całość”¹.

¹ Przemysł Spożywczy. Miesięcznik, nr 8—9, 1964.